

ปลาไหลเผือก

อรุณรัตน์ ทองคำ

ปปลาไหลเผือกครั้งแรกที่ผู้เขียนได้รู้จัก คิดว่าเป็นปลาไหล คือ ปลาไหลที่เป็นสัตว์ ตัวสีขาวอย่างสัตว์อื่นๆ ที่เคยรู้จัก แต่ปลาไหลเผือกที่จะกล่าวถึงในหนังสือสารานุกรมเศรษฐกิจฉบับนี้ ปลาไหลเผือกในที่นี้ คือสมุนไพรต้นปลาไหลเผือก ที่เป็นข่าวทั้งสื่อทีวี และหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันเสาร์ที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐ จากการประชุมวิชาการมนุษยวิทยาครั้งที่ ๑๒ อยู่ดี กินดี มีสุข มิติทางสังคม และวัฒนธรรมของสุขภาพ ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เพื่อเสนอผลงานวิจัยที่นักวิชาการสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับวิถีความเป็นคนที่ส่งผลต่อการอยู่ดี มีสุขของประชาชนโดยในการประชุมดังกล่าวได้พบงานวิจัยที่น่าสนใจ เรื่องของสมุนไพร ปลาไหลเผือก ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรจากป่ามานำเสนอในรูปแบบของยาปลูกเชื้อช้ โดยการนำเสนอของนายชัชชล อัจฉนาภิตติ นักศึกษาปริญญาโทคณะสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในงานวิจัยได้กล่าวว่พบสมุนไพรปลาไหลเผือก เป็นที่ขึ้นชื่อในท้องตลาดภาคใต้ของประเทศไทย มีชื่อว่า “ตงกัตอาลี” และได้รับความนิยมนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อาหารเสริมสมรรถภาพทางเพศ โดยมีวางจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาดและเป็นที่ยอมรับในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้และประเทศมาเลเซีย โดยสมุนไพรปลาไหลเผือกถือว่า

สมุนไพรปลาไหลเผือก

เป็นสมุนไพรที่หายาก หมอพื้นบ้านนำมาใช้รักษาโรคต่างๆ ไม่ว่าจะใช้รากมาต้มถ่ายพิษต่างๆ ถ่ายพิษไข้ แก้ไข้ รักษามาลาเรีย ความดันเลือดสูง อัมพาต รวมทั้งมีฤทธิ์กระตุ้นความรู้สึกทางเพศ ซึ่งเป็นการพิสูจน์ได้ว่ากระบวนการพัฒนาสมุนไพรซึ่งเป็นศาสตร์โบราณสามารถนำไปสู่กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่นำไปสู่การพัฒนาให้เป็นยาปลูกเชิงค์ได้อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันวัฒนธรรมอาหารการกินและยารักษาโรคของคนได้เปลี่ยนแปลงไปมากโดยเฉพาะองค์ความรู้พื้นบ้านเกี่ยวกับยาสมุนไพรเกี่ยวกับสมุนไพรไทย ความเชื่อเกี่ยวกับการรักษาทางใจ ตำรายาโบราณ การรักษาพิธีกรรมนั้นเกือบจะหายไปจากสังคมไทย

ปลาไหลเผือก มีชื่อวิทยาศาสตร์ *Eurycoma longifolia* Jack จัดอยู่ในวงศ์ปลาไหลเผือก (SIMAROUBACEAE) สมุนไพรปลาไหลเผือก มีชื่อท้องถิ่นอื่นๆ ว่า คะนาง ชะนาง (ตราด), กรุงบาดาล (สุราษฎร์ธานี), ไหลเผือก (ตรัง), ตรึงบาดาล (ปัตตานี), ตุงสอ ตรึงบาดาล เพี้ยก หยิก บ่อถอง แสพันชั้น (ภาคเหนือ), หยิกบ่อถอง หยิกไม้ถึง เอียนด่อน (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ), ปลาไหลเผือก ไหลเผือก (ภาคกลาง), เพี้ยก (ภาคใต้), ตูวอมีง ตูวเ้าะมีง (มาเลย์-นราธิวาส), หมุนขึ้น เป็นต้น ส่วนชาวไทยมุสลิมทางภาคใต้จะเรียกต้นปลาไหลเผือกว่า “ตงกัตอาลี” (Tongkat Ali)

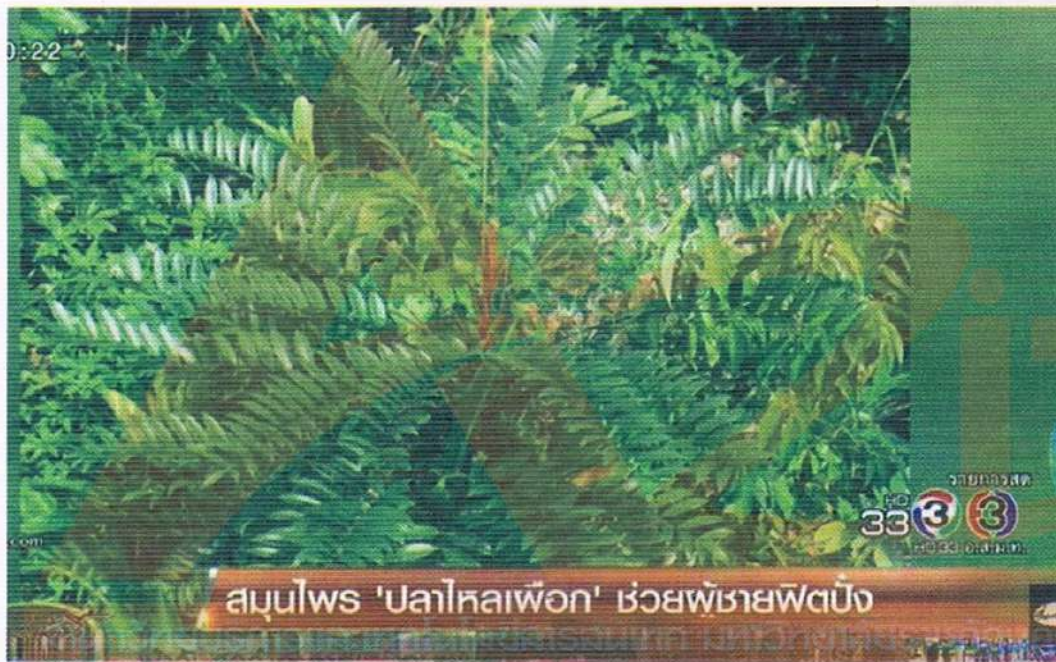
สาเหตุที่เรียกสมุนไพรชนิดนี้ว่า “ปลาไหลเผือก” เนื่องจากรากของสมุนไพรชนิดนี้มีลักษณะคล้ายกับ “ปลาไหลเผือก” คือ รากเป็นสีขาว มีลักษณะยาวคล้ายปลาไหลเผือก อีกทั้งยังมีเพียงรากเดียว จึงทำให้บางท้องถิ่นจึงเรียกอีกชื่อว่า “พญารากเดียว”

รากปลาไหลเผือกที่ยังมีอายุหลายปีจะยิ่งมีความยาวมาก ซึ่งบางครั้งอาจยาวได้มากกว่า ๒ เมตร ทำให้บางท้องถิ่นที่เรียกว่า “ตรึงบาดาล” ส่วนทางอีสานจะเรียกมันว่า เอียนด่อน (คำว่า “เอียน” ในภาษาอีสาน แปลว่าปลาไหล ส่วนคำว่า “ด่อน” แปลว่าเผือก) แต่ชาวอีสานบางท้องถิ่นจะเรียกว่า “หยิกบ่อถอง” ที่เรียกเช่นนั้นก็เพราะมีเรื่องเล่าตรงกันว่าในสมัยก่อนผู้ที่เจอกรบจะต้องพกปลาไหลเผือก (ที่ผ่านการปลูกเสกแล้ว) ติดตัวไปด้วย เพราะถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และก่อนเข้าสู่สนามรบก็นำมาเคี้ยวกิน จะทำให้มีเรี่ยวแรงและพลังกำลังในการรบ ทำให้อยู่ยงคงกะพัน จึงได้ชื่อหยิกบ่อถอง อีเต่าหนึ่งยาน เพราะมีความหมายว่าหนึ่งเหนียว ฝืนหนึ่งไม่มีความรู้สึกใดๆ

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ลักษณะของปลาไหลเผือก

ต้นปลาไหลเผือก จัดเป็นไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง มีความสูงตั้งแต่ ๑-๑๐ เมตร เปลือกต้นเป็นสีน้ำตาล แตกกิ่งก้านน้อย กิ่งอ่อนมีขนสีน้ำตาล ก้านใบออกจากลำต้นตรงส่วนปลายของลำต้น เรียงกันหนาแน่นช่วงปลายกิ่ง กิ่งก้านสั้นเป็นกระจุกที่ปลายยอดของลำต้น เป็นไม้กลางแจ้ง รากมีลักษณะกลมโตสีเขียวและยาว ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการ ใช้เมล็ด และวิธีการตอนกิ่ง จัดเป็นพรรณไม้กลางแจ้งที่ต้องการน้ำ และความชื้นสูง เจริญเติบโตได้ดีในดินทุกประเภท มักพบขึ้นกระจายทั่วไป ตามป่าเบญจพรรณ ป่าดิบแล้ง ป่าดิบชื้น และป่าเต็งรัง ที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลจนถึงประมาณ ๗๐๐ เมตร

รากปลาไหลเผือก รากมีลักษณะยาวและหยั่งลึกลงไปได้ดิน กลมโต สีขาวนวล รากยังมีอายุหลายปีก็จะยิ่งยาวมาก โดยอาจมีความยาว ได้มากกว่า ๒ เมตร รากมีรสขมและเบื่อเมาเล็กน้อย ใช้เป็นยาสมุนไพร รากปลาไหลเผือก

ใบปลาไหลเผือก ใบเป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ออกเรียง เวียนจากลำต้น ใบประกอบมีความยาวได้กว่า ๓๕ เซนติเมตร มีใบย่อย ประมาณ ๘-๑๓ คู่ ออกเรียงตรงข้ามหรือเกือบตรงข้าม ลักษณะของใบ เป็นรูปใบหอกแกมรูปไข่กลับหรือเป็นรูปขอบขนานแกมรูปไข่เรียวยาว ใบย่อยมีขนาดกว้างประมาณ ๑-๓ เซนติเมตรและยาวประมาณ ๕-๑๐ เมตร ปลายใบแหลม โคนใบมน ส่วนขอบใบเรียบ ใบมีเส้นแขนงใบข้างละประมาณ

ลักษณะก้าน ลำต้น
และใบของปลาไหลเผือก

๘-๑๒ เส้น เส้นใบเห็นได้ไม่ชัดเจน เส้นกลางใบนูนเล็กน้อยด้านบนบน และนูนเด่นด้านล่าง แผ่นใบหนาค่อนข้างแผ่นหนึ่ง ผิวใบด้านบนเรียบเป็นมัน ส่วนด้านล่างใบมีขนอยู่ประปราย ไม่มีก้านใบย่อย ส่วนก้านช่อดอกยาวประมาณ ๗-๑๕ เซนติเมตร

ดอกปลาไหลเผือก ออกดอกเป็นช่อแบบแยกแขนง โดยจะออกเป็นกระจุกที่ซอกใบและปลายกิ่ง เป็นช่อพวงใหญ่ มีความยาวได้ถึง ๓๐ เซนติเมตร ดอกเป็นแบบแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกันหรือเป็นแบบแยกเพศแต่อยู่ต่างต้นกัน ที่ดอกจะมีขนสั้นและขนละเอียดเป็นต่อมกระจายทั้งบริเวณก้านช่อดอก ก้านดอก ใบประดับ และกลีบเลี้ยงมีขนขึ้นประปราย และมีขนต่อมเป็นกระจุก ดอกมีกลีบดอก ๕ กลีบ ลักษณะเป็นรูปใบหอกหรือรูปขอบขนานแกมรูปไข่ และเป็นสีม่วงปนแดง มีขนาดกว้างประมาณ ๒ มิลลิเมตรและยาวประมาณ ๔-๕ มิลลิเมตร กลีบดอกจะแยกออกจากกันอย่างอิสระ ดอกมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ ๖-๗ มิลลิเมตร ดอกมีเกสรเพศผู้ประมาณ ๕-๖ ก้าน มีความยาวประมาณ ๑.๕-๒.๕ มิลลิเมตร อยู่ติดสลับกับกลีบดอก โคนก้านชูอับเรณูมีริยางค์และมีขนส่วนเกสรเพศผู้ที่เป็นหมันในดอกเพศเมียจะมีขนาดเล็ก ยาวประมาณ ๐.๕ มิลลิเมตร ส่วนดอกเพศเมีย รังไข่จะอยู่เหนือวงกลีบ มี ๕-๖ คาร์เพลแยกออกจากกัน ในแต่ละอันจะมีช่อง ๑ ช่อง มีออวูล ๑ เม็ด ก้านเกสรเพศเมียจะเรียวยาว เชื่อมกันหรือแนบชิดติดเหนือรังไข่ประมาณ ๑ มิลลิเมตร และยาวประมาณ ๒ มิลลิเมตร ส่วนยอดเกสรเป็นรูปโล่ มีแฉกประมาณ ๕-๖ แฉกชี้ขึ้น ยาวประมาณ ๑ มิลลิเมตร ส่วนใบประดับจะมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมขนาดเล็ก ยาวประมาณ ๑ มิลลิเมตร ร่วงได้ง่าย ส่วนกลีบเลี้ยงมี ๕ กลีบ ลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยม มีขนาดกว้างประมาณ ๑ มิลลิเมตรและยาวประมาณ ๒ มิลลิเมตร หลอดกลีบเลี้ยงสั้นที่โคนเชื่อมติดกันเล็กน้อย และก้านยอดยาวประมาณ ๗ มิลลิเมตร โดยจะออกดอกในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม

ผลปลาไหลเผือก ออกผลเป็นพวง หนึ่งพวงจะมีผลประมาณ ๕ ผลย่อย ลักษณะของผลย่อยเป็นรูปทรงกลม ทรงรี หรือเป็นรูปไข่ มีขนาดกว้างประมาณ ๐.๘-๑.๒ เซนติเมตรและยาวประมาณ ๑-๒ เซนติเมตร เปลือกนอกบาง กลางผลมีร่องตื้น ๆ ตามยาว ส่วนผนังผลชั้นในมีลักษณะแข็ง ผลเมื่อแก่จะเป็นสีแดงถึงสีม่วงดำ และก้านผลยาวประมาณ ๓ มิลลิเมตร ภายในผลมีเมล็ด ๑ เมล็ด ลักษณะของเมล็ดปลาไหลเผือกเป็นรูปรี

ตำรายาไทย :

ใช้ รากปลาไหลเผือก รสขม เบื่อเมาเล็กน้อย ถ่ายพิษต่างๆ ถ่ายฝีในท้อง ถ่ายพิษไข้พิษเสมหะ และโลหิต แก้ไข้ แก้ไข้มาลาเรีย ตัดไข้ทุกชนิด แก้ลม แก้วิงโรคระยะบวม ขับเหงื่อ ขับพยาธิ แก้ต่อมทอนซิลอักเสบ แก้เจ็บคอ ความดันเลือดสูง อัมพาต ขับถ่าย น้ำเหลือง แก้ท้องผูก

นอกจากนั้นยังใช้เป็นส่วนประกอบในตำรับยาโบราณ ได้แก่

๑. “ยาสามราก” คือ รากของต้นไม้ ๓ ชนิดคือ รากของต้นพญา รากเด็ยวหรือปลาไหลเผือก รากของต้นโลดทะนงแดง และรากของต้นพญาไฟ โดยเป็นตำรับยาที่มีสรรพคุณทำให้อาเจียนและถ่าย ใช้เป็นยาล้างพิษสารเสพติด ใช้บำบัดผู้ป่วยที่ติดยาเสพติด ช่วยแก้อาการลงแดงจากยาเสพติดได้ (ตามข้อมูลระบุว่าให้ใช้รากทั้งสามนำมาฝนกับน้ำมะนาวกินก่อนอาหาร เช้าและเย็น หรืออาจต้มกับน้ำดื่มก็ได้)

๒. ตำรับ “ยาประสะเหมือดคน” แก้ไข้ แก้อ่อนใน นอกจากนั้นยังใช้รากปลาไหลเผือก มาผสมหญ้าแห้วหมู และรากผักติ้ว ต้มน้ำดื่ม แก้ปัสสาวะขัด

๓. เป็นส่วนประกอบใน “ตำรับยาจันทน์ลีลา” ใช้รักษาไข้ตัวร้อน ใช้เปลี่ยนฤดู

สรรพคุณของปลาไหลเผือก

๑. รากปลาไหลเผือก ใช้เป็นยาบำรุงกำลัง บำรุงร่างกาย คนเดิน ป่านิยมกันนัก เพราะจะช่วยทำให้ร่างกายแข็งแรง อุดหนุน ช่วยคลายอาการปวดเมื่อย ปีก่อนและรักษาไข้ป่าในระหว่างการเดินทาง ส่วนทางภาคใต้ จะใช้ทั้งแก่นและรากนำมาต้มกับน้ำกินวันละ ๓-๔ ครั้ง และช่วงก่อนนอน เป็นยาได้ปั้งยอดที่ช่วยบำรุงกำลังและบำรุง

๒. สมรรถภาพทางเพศ ทำให้เลือดไหลเวียนดี ใช้เป็นยาบำรุงโลหิต (ไม่ระบุส่วนที่ใช้ แต่เข้าใจว่าเป็นส่วนของราก)

๓. ช่วยรักษาความดันโลหิตสูง

๔. รากมีรสขม เบื่อเมาเล็กน้อย ใช้เป็นยาถ่ายพิษต่างๆ ทุกชนิด ถ่ายฝีในท้อง ถ่ายพิษไข้ พิษเสมหะ และโลหิต รากปลาไหลเผือก ใช้ผสมกับรากย่านางแดงและพญาบาท นำมาฝนกับน้ำกินเป็นยาขับพิษ

ลักษณะดอกและผลของปลาไหลเผือก

๕. รากใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้ไข้ทุกชนิด แก้ไข้เรื้อรัง เป็นยาลดไข้ แก้ไข้มาลาเรีย ใช้จับสั้น ตัดใช้ทุกชนิด ตามตำรับยาจะใช้รากแห้งหนักประมาณ ๘-๑๕ กรัมหรือครึ่งละ ๑ กำมือ นำมาต้มกับน้ำดื่มก่อนอาหาร วันละ ๒ ครั้ง เข้าและเย็น การใช้เป็นยาตัดไข้ ให้ใช้รากแห้งนำมาหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ ประมาณ ๑ กำมือ แล้วนำมาต้มกับน้ำดื่มก่อนอาหาร เข้าและเย็น ส่วนทางภาคใต้จะใช้รากต้มกินเพื่อป้องกันและรักษาไข้ป่า

๖. เปลือกลำต้นนำมาต้มเอาน้ำกินเป็นยาแก้ไข้จับสั้น แก้ไข้สันนิบาต แก้ไข้พิษ ใช้ทรพิษ แก้ไข้เหือดหัด ใช้กาฬกนางแอ่น

๗. รากช่วยขับเหงื่อ

๘. สำหรับผู้ป่วยโรคเอดส์มักจะติดเชื้อได้ง่ายและเป็นไข้บ่อยๆ ก็อาจจะใช้รากของต้นปลาไหลเผือกนำมาต้มกินก็ได้

๙. ช่วยแก้วัณโรค วัณโรคระยะบวมขึ้น แก้กาฬโรค

๑๐. ใช้รากปลาไหลเผือก รากโอดทะนงแดง และพญาไฟ นำมาฝนกับน้ำกินเป็นยาทำให้อาเจียน ใช้เลิกเหล้า

๑๑. รากใช้ภายนอกเป็นยาพอกแก้อาการปวดศีรษะ

๑๒. ช่วยแก้ต่อมทอนซิลอักเสบ แก้อาการเจ็บคอ

๑๓. ช่วยรักษาโรคคอกพอก ด้วยการใช้ตำรับยาสามราก นำมาฝนกับน้ำมะนาว ใส่เกลือทะเล เติมน้ำใส่ขวดไว้ใช้กินต่างน้ำประมาณ ๒ เดือน อาการคอกพอกก็จะค่อย ๆ ยุบไป จนหายเป็นปกติ

๑๔. ตำรายาไทยใช้รากเป็นยาแก้ลม

๑๕. ช่วยแก้พิษสำแดง (ไม่ระบุส่วนที่ใช้ แต่เข้าใจว่าเป็นส่วนของราก)

๑๖. รากใช้ฝนกับน้ำกินหรือฝนกับน้ำปูนใสกินเป็นยาแก้อาการปวดท้อง แก้อาการปวดท้องอย่างแรงจาก

๑๗. โรคกระเพาะหรือกระเพาะอาหารอักเสบเฉียบพลัน ช่วยแก้ท้องมาน ท้องร่วง

๑๘. ช่วยแก้อาการท้องผูก

๑๙. ช่วยแก้ฝีในท้อง ฝีในอก (วัณโรค) ด้วยการใส่ปลาไหลเผือกนำมาเคี้ยวกินได้เลย หรือจะนำมาต้มกินก่อนอาหารเช้าและเย็นก็ได้

๒๐. รากใช้เป็นยาขับพยาธิ

๒๑. รากใช้ผสมกับรากผักตบและหญ้าแห้วหมู นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้ปัสสาวะขัด

เปลือกลำต้นนำมาต้มเอาน้ำกินเป็นยาแก้เบาพิการ

๒๒. ในประเทศมาเลเซียจะใช้รากเป็นยาเพิ่มสมรรถภาพทางเพศ และเป็นยาบำรุงหลังการคลอดบุตร

๒๓. ช่วยขับถ่ายน้ำเหลือง

๒๔. รากใช้ภายนอกเป็นยาพอกปิดบาดแผลพุพอง ใช้แก้ฝี แผลพุพอง แผลเรื้อรัง ให้ใช้รากผสมกับน้ำปูนใสแล้วนำมาใช้ทา

๒๕. ต้นและรากนำมาต้มกับน้ำหรือแช่ในน้ำ ใช้อาบแก้ผื่นคันที่เกิดจากการแพ้อากาศหรือจากการแพ้สารเคมี

๒๖. รากใช้รักษาผิวหนังที่เกิดจากการติดเชื้อ

๒๗. รากช่วยบรรเทาอาการผื่นคันบริเวณผิวหนัง

๒๘. รากใช้เป็นยาแก้พิษทุกชนิด พิษจากแมลงกัดต่อย พิษผึ้งทั้งภายนอกและภายใน ทางภาคใต้จะใช้ รากต้มกินเป็นยาแก้อาการปวดเมื่อย แก้ปวดทั่วไป ปวดข้อ ปวดตามร่างกาย แก้บวม แก้บิด แก้โรคปวดเอว ช่วยรักษาโรคอัมพาต

ข้อมูลทางเภสัชวิทยาของปลาไหลเผือก

- รากปลาไหลเผือกมีฤทธิ์ต้านมาลาเรีย ลดไข้ ลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดความวิตกกังวล ออกฤทธิ์กระตุ้นความรู้สึกทางเพศในหนูทดลองตัวผู้ มีความเป็นพิษต่อเซลล์มะเร็ง ช่วยด้านการก่อเกิดเนื้องอก และมีสารต้านการอักเสบ

- ฤทธิ์ในการลดระดับความดันเลือด จากการใช้สารสกัดจากรากปลาไหลเผือก ที่สกัดด้วยแอลกอฮอล์ ๕๐% แล้วนำไปทดลองด้วยวิธีการ

ฉีดเข้าไปในหลอดเลือดของสุนัข พบว่าไม่สามารถลดความดันโลหิตได้
ฤทธิ์การต้านแพ้ จากการสกัดสารจากรากสดของต้นปลาไหลเผือกด้วย
แอลกอฮอล์ ๕๐% ในความเข้มข้นถึง ๐.๐๑ กรัมต่อซีซี แล้วทำการทดลอง
กับลำไส้ของหนูตะเภาที่ตัดแยกจากลำตัว พบว่าทำให้กล้ามเนื้อเรียบ
เกิดการคลายตัว และยังสามารถต้านฤทธิ์ของ Histamine ได้อีกด้วย

- ฤทธิ์ต้านมะเร็งและเชื้อ HIV จากการตรวจสอบเบื้องต้นสำหรับ
ฤทธิ์การต้านมะเร็งพบว่า สารสกัดจากปลาไหลเผือกเป็นพิษต่อเซลล์มะเร็ง
ปอดและมะเร็งเต้านม นอกจากนั้นยังมีฤทธิ์ในการต้านเชื้อเอ็ดส์อีกด้วย
มีข้อมูลระบุว่าสมุนไพรชนิดนี้มีสารฟลาโวนอยด์ (Flavonoid) ที่มีฤทธิ์
เป็นสารต่อต้านอนุมูลอิสระ (Antioxidance)

- **ฤทธิ์ลดไข้** จากการสกัดสารจากรากแห้งของต้นปลาไหลเผือก ด้วยแอลกอฮอล์ ๕๐% แล้วทำการทดลองให้สารสกัดที่ได้ผ่านทางสายยาง เข้าช่องท้องของกระต่ายทดลองที่ถูกกระตุ้นด้วยยีสต์ให้เป็นไข้ พบว่าไม่มี ผลต่อการลดไข้เลย

- **ฤทธิ์ต้านเชื้อมาลาเรีย** รากพบสารออกฤทธิ์ที่มีรสขมในกลุ่ม quassinoids ได้แก่ eurycomanone, eurycomanol, eurycomalactone ซึ่งทั้งสามชนิดนี้มีฤทธิ์ในการฆ่าเชื้อและยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อมาลาเรีย ชนิดฟัลซิพารัม (*Plasmodium falciparum*) ในหลอดทดลอง และ จากการสกัดสารที่เปลือกกรากแห้ง ด้วยแอลกอฮอล์ ๕๐% พบว่ามีฤทธิ์ในการยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อมาลาเรียชนิด *Plasmodium falciparum* ได้ดีเช่นเดียวกับสารที่สกัดด้วยน้ำ

- **ฤทธิ์เพิ่มสมรรถภาพทางเพศ** ได้มีการศึกษาทดลองทั้งหนูทดลองสูงอายุ ในหนูที่มีอายุปานกลาง และในหนูหนุ่มที่ยังไม่เคยมีเพศสัมพันธ์ พบว่า สารสกัดจากรากปลาไหลเผือกสามารถช่วยปลูกเจ้าอารมณ์ทางเพศ เพิ่มความทนทานในการมีเพศสัมพันธ์ได้ดีและนานกว่าหนูในกลุ่มควบคุม แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาในคนถึงประสิทธิภาพของสมุนไพรชนิดนี้

- **ฤทธิ์กระตุ้นการสร้างฮอร์โมนเพศชาย** มีการศึกษาพบว่า สารสกัดจากรากสามารถช่วยกระตุ้นการสร้างฮอร์โมนเพศชาย หรือ Testosterone ได้ จนนำไปสู่การจดสิทธิบัตรสารเคมีและวิธีการสกัด โดยมีสรรพคุณในการช่วยเพิ่มกล้ามเนื้อและเพิ่มความแข็งแรงของนักกีฬา

สำคัญสำหรับความเป็นพิษ: จากการทดสอบความเป็นพิษเฉียบพลันของสารสกัดจากรากปลาไหลเผือกด้วยเอทานอล ๕๐% โดยให้หนูทดลองกินในขนาด ๑๐ กรัมต่อน้ำหนักตัว ๑ กิโลกรัม (คิดเป็น ๑,๗๘๖ เท่า เมื่อเปรียบเทียบกับขนาดที่ใช้รักษาในคน) และทำการทดลองโดยการฉีดเข้าทางใต้ผิวหนังของหนูทดลองในขนาด ๑๐ กรัมต่อน้ำหนักตัว ๑ กิโลกรัม ไม่พบว่ามีอาการเป็นพิษ ซึ่งสอดคล้องกับกองวิจัยทางแพทยกรรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่รายงานว่ามีพิษ แต่อีกข้อมูลจากหนังสือพจนานุกรมสมุนไพรไทย (ดร.วิทย์ เทียงบูรณธรรม) ได้ระบุว่าเมื่อใช้ “สารสกัดชนิดหนึ่ง” (ไม่ได้ระบุว่าชนิดไหน) ที่สกัดด้วยแอลกอฮอล์ แล้วทำการฉีดเข้าใต้ผิวหนังและทางช่องท้องในขนาด ๑๐ กรัมต่อน้ำหนักตัว ๑ กิโลกรัม พบว่าเกิดเป็นพิษในหนูถีบจักรทดลอง คือทำให้เกิดอาการ ชักกระตุก หายใจถี่ และทำให้หัวใจหยุดเต้นในห้าปีบตัว

เปลือกลำต้น

ผล

ปลาไหลเผือกกับการจัดสิทธิบัตร

สารสกัดสมุนไพรปลาไหลเผือกได้รับการจัดสิทธิบัตรสหรัฐอเมริกา

- จัดสิทธิบัตรส่วนประกอบของสารสกัดจากพืชในการรักษาอาการหัวล้าน ในเพศชาย (Male pattern baldness) ในปี ๒๐๐๓ (พ.ศ.๒๕๔๖)

*จัดสิทธิบัตรเป็นยาทาภายนอกในลักษณะ Topical homeopathic composition ในการเพิ่มระดับของฮอร์โมนเพศชาย Testosterone และฮอร์โมนเร่งการเจริญเติบโต (Growth hormone) ในปี ๒๐๐๓ (พ.ศ.๒๕๔๖)

- จัดสิทธิบัตรสารเคมีที่มีฤทธิ์ในการกระตุ้นการสร้างฮอร์โมนเพศชาย ในปี ๒๐๐๔ (พ.ศ. ๒๕๔๗)

- จัดสิทธิบัตรส่วนประกอบและวิธีการในการเพิ่มกล้ามเนื้อและความแข็งแรง

- เพิ่มสมรรถภาพของนักกีฬา ลดไขมันและนำไปสู่การลดน้ำหนัก ในปี ๒๐๐๖ (พ.ศ.๒๕๔๙)

- จัดสิทธิบัตรในการเป็นยาเพิ่มสมรรถภาพทางเพศในรูปแบบของยาเม็ดและยาแคปซูลในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยมีส่วนประกอบของสารสกัดปลาไหลเผือกร่วมกับตัวอื่น ในปี ๒๐๐๖ (พ.ศ.๒๕๔๙)

- จัดสิทธิบัตรการปรับระดับฮอร์โมนเพศชาย (Systemic androgen) ด้วยการใส่ปลาไหลเผือก ในปี ๒๐๐๗ (พ.ศ.๒๕๕๐)

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ที่มา : หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๐

สรรพคุณสมุนไพร ๒๐๐ ชนิด, สำนักงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. “ปลาไหลเผือก”.

หน่วยบริการฐานข้อมูลสมุนไพร สำนักงานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ฐานข้อมูลเครื่องยาสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

<https://medthai.com/ปลาไหลเผือก>

ขอขอบคุณ : สมาคมแพทย์แผนไทยจังหวัดนครศรีธรรมราช , อาจารย์ละออง ฤกษ์มงคล นายกสมาคมแพทย์แผนไทยจังหวัดนครศรีธรรมราช. อาจารย์อุรา หอมอ่อน, ดร.พนรัญชญา พลภักดี, อาจารย์สออด จารุชัย, อาจารย์ประภาส จันทร์วุ่น